

TIP DIŐINDAKİ FARKLI ALANLARDA DA İZ BIRAKAN MUĞLALI ÜÇ HEKİM

Three Physicians from Muğla, who Made Their Marks in Various Fields

Other than Medicine

Müesser Özcan¹

Naki Bulut²

¹Assist. Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman University, Muğla Health School

² Staff, Muğla Sıtkı Koçman University, Training Hospital Dept. of General Surgery

ÖZET

Bu çalışmada din, ahlak ve dil bilimi ile ilgili çok sayıda eseri olan Milaslı İsmail Hakkı, Türkiye’de kooperatifçiliği kuran ve bu alana ilişkin kitaplar yazan Cevdet Nasuhi Savran ile Kurtuluş Savaşı’nda iyi bir asker ve sonrasında da siyasetçi olan Hüseyin Avni Ercan’ın kısa yaşam öyküsü, eğitim ve eserlerine yer verilmiştir. Çalışmaya konu olan hekimlere ait kişisel ve mesleki bilgilere ulaşabilmek için öncelikle kamu kuruluşları ile temasa geçilmiştir. Nüfus İl müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu ile resmi yazışmalar yapılmıştır. Mili Kütüphane başta olmak üzere çeşitli kütüphaneler, Başbakanlık Osmanlı ve Cumhuriyet Arşivleri, Muğla Belediyesi arşivlerinde arama yapılmıştır. Elde edilen belgeler ve hekimlere ait tüm kitaplar literatür bilgileri ışığında gözden geçirilmiştir. Kasım 2011’de başlayan çalışmalar Eylül 2012’de tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tıp Tarihi, Muğla

ABSTRACT

This study includes the brief biography, educational background and works of three important physicians: Milaslı İsmail Hakkı, who has many works on religion, ethic and linguistics fields; Cevdet Nasuhi Savran who has established the cooperative system in Turkey and has written many books in this field and Hüseyin Avni Ercan, a good soldier in War of Independence who after has become a politician. In order to collect personal and professional data of these three physicians, at first we have contacted with public institutions. We have exchanged correspondence with Ministry of Health, Civil Registry and Social Security Institution. Researches have been done in various libraries; particularly National Library, Turkey Prime Ministry Ottoman and Republic archives, and in the archives of Muğla municipality. The data collected and all the books of the physicians have been analyzed based on the literature data. The study which has been started in November 2011 has been finalized in September 2012.

Keywords: History of Medicine, Muğla

TIP DIŐINDAKİ FARKLI ALANLARDA DA İZ BIRAKAN MUĞLALI ÜÇ HEKİM

Bu makale kapsamında tıp hekimi olmalarının yanı sıra Türkiye’de diğer alanlarda da öncü olmuş ve eserler bırakmış Muğlalı üç hekime yer verilecektir. Din, ahlak ve dil bilimi ile ilgili çok sayıda eseri olan Milaslı İsmail Hakkı, Türkiye’de kooperatifçiliği kuran ve bu alana ilişkin kitaplar yazan Cevdet Nasuhi Savran ile Kurtuluş Savaşında iyi bir asker sonrasında siyasetçi olan Hüseyin Avni Ercan’ın kısa yaşam öyküsü eğitim ve eserleri incelenecektir.

YÖNTEM

Çalışmaya konu olan hekimlere ait kişisel ve mesleki bilgilere ulaşabilmek için öncelikle kamu kuruluşları ile temasa geçilmiştir. Nüfus İl müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu ile resmi yazışmalar yapılmıştır. Mili Kütüphane başta olmak üzere çeşitli kütüphaneler, Başbakanlık Osmanlı ve Cumhuriyet Arşivleri, Muğla Belediyesi arşivlerinde arama yapılmıştır. Elde edilen belgeler ve hekimlere ait tüm kitaplar literatür bilgileri ışığında gözden geçirilmiştir. Kasım 2011’de başlayan çalışmalar Eylül 2012’de tamamlanmıştır

DR. MİLASLI İSMAİL HAKKI (Resim 1)

İsmail Hakkı, 1880’de Muğla’nın Milas ilçesinde doğmuştur.¹ Darülfünun Tıp Fakültesi Mülkiye kısmından 324 diploma numarası ile mezun olmuştur.² Belediye ve Hükümet Tabipliği görevlerinin ardından sağlık hizmetlerinde çok önemli görevler üstlenmiştir.³ Beyrut Vilayeti Sıhhiye Müfettişliği, Şam Tıbbiye Mektebi Müdürlüğü, Hıfzıssıhha-i Umumi Müfettiş-i Umumiliği, Sıhhiye Müdüriyet-i Umumiyesi Müfettiş-i Umumiliği, Batı Anadolu Sağlık Müfettişliği gibi görevleri yürüttüğüne ilişkin bilgilere Osmanlı Arşiv belgelerinde de rastlanmaktadır.⁴⁻⁹

دوقتور ميلاسلى اسماعيل حقي بك

Resim 1. Dr. Milaslı İsmail Hakkı

İsmail Hakkı Yeşilay’ın kurucularındandır. Yeni alfabe çalışmalarında bulunmuş ve İslah-ı Huruf Cemiyetinin¹ oluşumunu sağlamıştır. Din ve bilim adamlığı kimliğinin yanı sıra ulusal kurtuluşçu yönü ile de öne çıkmaktadır. Ulusal kurtuluş hareketinin içinde aktif görevler üstlenmiştir. İsmail Hakkı, Mayıs 1919’da Sultanahmet Meydanında düzenlenen ve 100 bin kişinin katıldığı mitingde Avrupa’ya güven kalmadığını ifade ettiği etkileyici bir konuşma yapmıştır.¹⁰⁻¹²

Yayıncılık konusunda çok üretken olan İsmail Hakkı’nın, çok sayıda gazete yazısı bulunmaktadır. İsmail Hakkı kendisi de gazete yayınlamıştır. Bunlardan ilki (1906) “Tecdüt” isimli gazetedir (Resim 2).¹³ Bu gazete ile Huruf-ı Munfasıla² fikrinin yaygınlaşması için yoğun olarak çalışmıştır. Yayınladığı diğer gazete ise siyaset, bilim ve edebiyat konularda haftalık olarak bir bölümü Türkçe “Müceddid” isimli (1908) gazetedir.¹⁴

1 İslah-ı Huruf Cemiyeti: II. Meşrutiyet döneminde alfabenin islahı veya değiştirilmesine yönelik örgütlü girişimlerden biridir. 1911’de Milaslı İsmail Hakkı öncülüğünde kurulan İslah-ı Huruf Cemiyeti, bu amaçla Yeni Yazı adlı bir dergi çıkarmıştır. Yönetim kurulunda Rezaizade Mahmud Ekrem, Celal Nuri (İleri), Süleyman Nazif, Celal Sahir (Erozan) ve Cenab Şahabettin gibi dönemin ileri gelenlerinin bulunduğu derneğin amacı “harfleri tadil ve islah ile mükemmel hale getirmek” olarak açıklanmıştır.

2 Huruf-ı Munfasıla: Osmanlı’nın Harf İnkılabı

İsmail Hakkı'nın bu gazete çalışmalarının dışında pedagoji, tıp ve zooloji gibi çeşitli konularda kaleme aldığı irili ufaklı risaleler de yayınlanmıştır. Ancak din ve ahlak üzerine yazdığı çok önemli kitapları onun din adamı kimliğini öne çıkarmaktadır. "Hakikat-ı İslâm, Kur'an-ı Kerim Tercüme Olunabilir mi?" "Kur'an'ın Mucizeleri ve Müteşabih Ayetlerin Tefsirleri" adlı eserleri bu alanda öne çıkan kitaplarındandır.¹⁵⁻³⁰

Günümüzde de din ve dil bilimciler İsmail Hakkı'nın eserlerine ilişkin tezler ve bilimsel araştırma makaleleri kaleme alınmaktadır.³¹ İsmail Hakkı yaşadığı dönemde dil ve din konusundaki kişisel görüş ve eserleri ile farklılık yaratmış ve dikkat çekmiştir. Özellikle "İslâm Dininde Etlerin Tezkiyesi" adlı risalesinde yazarın domuz etine ilişkin görüşleri çok sayıda eleştiri almıştır.³² Bu makale kapsamında İsmail Hakkı'nın tıp alanında yazdığı eserleri detaylandırılacaktır.

Tıp Alanındaki Eserleri

Frenji İletti Hakkında Elzem Olan Malûmât: İsmail Hakkı'nın ilk kaleme aldığı risale dönemin önemli sağlık sorunu olan frenjiye ilişkindir (*Resim 3*). "Frenji İletti Hakkında Elzem Olan Malûmât"³³ isimli 40 sayfalık risale Kastamonu İli İnebolu Frenji Hastanesi hekimi iken resmi kanalların isteği ile yazılmıştır. İsmail Hakkı bu eserin resmi kanalla istendiğini kitabın kapağında belirtmiş ve şunları yazmıştır:

"Bu risale meclis Sıhhiyye-i Ummumiyyenin emri ve kararıyla tahrir edilüb Meclis-i Mezkûrca mazhar-ı tahsin ve takdir ve ba'zı vilayat-ı şahanenin bütün köylerinde imam ve muhtarane tüzüğü karar-gir olmuş ve mekteb-i ummumiyye nezaret-i celilesinden dahiliyye nazaret-i celilesine iş'ar-ı keyfiyyet idilmiştir."

Resim 2. Teceddüt Gazetesi örneği

Resim 3. Frenji İletti Hakkında Elzem Olan Malumat

Kitap kapağında ayrıca içindekiler kısmı oluşturmuş ve beş başlıkta toplanan içerikten söz edilmiştir:

1. *Tarif ve başlıca alamet ve fenalıkları*
2. *Sirayete sebep olan şeyler ilete tutulmamak için tedbirler*
3. *Firengililerin evlenmesi ve firengili doğan çocuklar*
4. *Firengi iletti tedavi edilebilir mi? Ve şifa nasıl istihsal edilir?*
5. *Firengililer neden sakınmalı ve nasıl yiyüb içmelidirler?*

Kitabın kapağında yer alan “*mühürsüz nüshaları sahtedir*” hatırlatması da o dönemde de kitapların kopyalandığını düşündürmektedir. Bu risalenin halkı bilgilendirme konusunda oldukça başarılı olduğu ve daha çok kişiye ulaşmasını sağlamak için ilgili yerlere dağıtılması hakkında gerekenin yapılmasına ilişkin Osmanlı Devlet Arşivinde belgelerine de rastlanmıştır.³⁴

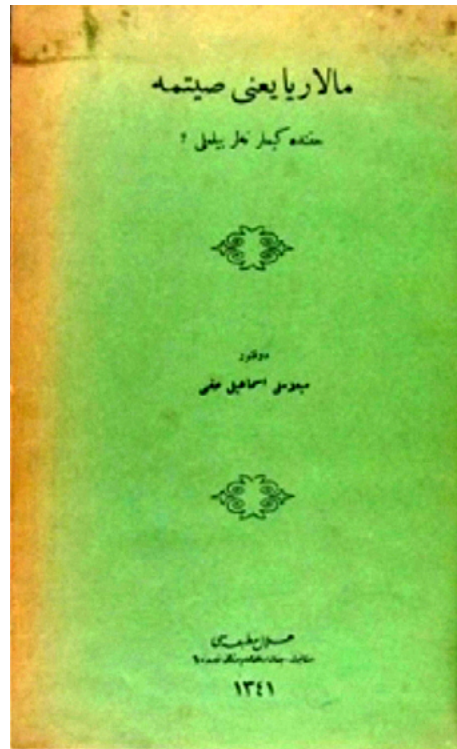
İçki Belası ve Kurtulmanın Çareleri: Yeşilay'ın da kurucuları arasında yer alan İsmail Hakkı içki ve içkiden kurtulma üzerinde çok çalışmıştır. “İçki Belası ve Kurtulmanın Çareleri dışında İçkilerin Amerika'da Resmi Memnuiyeti Acaba Hangisi Asrılık?” ve “İçkilerin Men'ine Çalışmak Lüzumu” başlıklı makaleleri de yazmıştır.³⁵⁻³⁷ 1917'de yazılan bu risale 84 sayfadan oluşmaktadır (*Resim 4*).³⁸ Kitap kapağında kitabın yazılış amacı ve basımını destekleyen kuruma ilişkin bilgiye yer vermiş ve bunu şöyle belirtmiştir:

“İçkinin fenalıklarını ve kurtulmak çarelerini gösteren bu *faildeli risale Müdafâ'a-i Milliye Cemmiyeti tarafından tab edilmiştir.*”

Oldukça kapsamlı yazılan risalede içkinin fizyolojik, patolojik ve sosyal etkilerine yer verilmiştir. İsmail Hakkı bu bilgileri somutlaştırmak için risalede beyin kalp, akciğer ve dışlere

Resim 4. İçki Belası ve Kurtulmanın Çareleri

Resim 5. Malarya Yagnı Sıtma Hakkında Kimler Ne Bilmeli

içkinin olumsuz etkilerini gösteren resimlere de yer vermiştir. Ayrıca birtakım sayısal verileri tablo olarak vererek okuyucunun dikkatini çekmeye çalıştığı görülmektedir.

Malarya Yagni Sıtma Hakkında Kimler Ne Bilmeli: İsmail Hakkı halk sağlığı konusuna büyük önem vermiştir. Halk sağlığı ve sağlık hizmetlerinin işleyişi hakkında “Milletimiz İçin Müthiş Tehlike Sıhhsizliktir. Teşkilat-ı Sıhhiyemiz Nasıl Olmalıdır?” ve “Memleketimizde Tifüse Karşı İlk Fenni Savaş” başlıklı makaleleri de yayınlamıştır.³⁹⁻⁴⁰ 1923’de dönemin önemli halk sağlığı sorunu olan sıtma ve sıtmayla mücadele hakkında halkı bilgilendirmeye yönelik yazılmış 32 sayfalık bir eserdir (*Resim 5*).⁴¹ Halkı bilgilendirmeye yönelik yazılan tüm eserlerinde olduğu gibi basit bir anlatım dili kullanılmıştır.

Milaslı İsmail Hakkı halk ve toplum için çalışmıştır. Bu amaçla çeşitli bilimsel faaliyetler ve sağlık hizmetlerinde görev almıştır. Dil, din ve ahlak üzerine yazdığı eserler ile alfabe çalışmaları çok ses getirmiştir. Halk sağlığına yönelik çalışmalarına paralel olarak bu konularda tıp eserleri üremiştir. Son yıllarında çalışmaları ve yayınları din ve ahlak üzerine yoğunlaşan İsmail Hakkı 31 Ocak 1937’de yaşamını yitirmiştir.

DR. CEVDET NASUHI SAVRAN

Cevdet Nasuhi Savran 1888’de Muğla’da dünyaya gelmiştir. Lise eğitimini İzmir’de tamamlamış, ardından İstanbul Darülfünun Tıp Fakültesinde tıp eğitimine başlamıştır. Burada iki yıl eğitim aldıktan sonra İsviçre’ye gitmeye karar vermiş ve Cenevre Tıp Fakültesi’nde öğrenimine devam etmiştir. Ancak 1912’de Balkan Savaşı’nın (8 Ekim 1912 - 29 Eylül 1913) başlamasının ardından bir süre eğitime ara vererek ülkesine dönmüş ve Darülfünun Hastanesi’nde³ savaşın sonuna kadar çalışmıştır. Savaş sonrası tekrar Cenevre’ye giderek tıp eğitimine devam etmiştir. Savaş sonrasında eğitim için döndüğü Cenevre’de ekonomik açıdan zor günler geçiren Cevdet Nasuhi masraflarını karşılamak için Cenevre’deki Türk ailelerin çocuklarına Türkçe dersleri vermeye başlamıştır.⁴²⁻⁴⁶

Öğrencilik yıllarında siyasi ve sosyal açıdan aktif bir yaşam sürmüştür. İsviçre’de, Cenevre şehrine yakın Pelilans Köyü’nde, Pansiyon Rasin’de kurulan İkinci Yurtçular Derneği’nin kurucuları arasındadır. Lozan Türk Yurdu faaliyetlerinin arasında yer alan ve çeşitli bilgilendirme toplantıları düzenlemiştir ve “Milliyet Nereden Doğar? Bize Milliyetçilik Lazım mı?” konulu bir konferans vermiştir. Yurtçular Derneği’nin yasasını hazırlamıştır. Lozan Türk Yurdu’nun tüm etkinliklerinde aktif rol almıştır. Haklar ve özgürlükler konusunda özel bir duyarlılığı olan Cevdet Nasuhi’nin Türk kadının durumu ile ilgili bir toplantıda yaptığı konuşmasında Halide Edip’in kadın haklarına ilişkin görüşlerini içeren bir mektubu okuduğu toplantı tutanaklarında görülmektedir.⁴⁷⁻⁴⁸

1916’da Cenevre’deki tıp eğitimini tamamlayan Cevdet Nasuhi hekimlik diplomasını alarak İstanbul’a dönmüştür. İstanbul’da ilk olarak Şişli Fransız Hastanesi’nde Prof. Dr. Mazhar Osman’ın asistanı olarak göreve başlamıştır. Bu süreç içinde aynı zamanda Darülfünunda psikoloji derslerine de katkı vermiştir. İstanbul Darülfünunu’nda 1915 kış semestrinde deneysel psikoloji dersleri vermeye başlayan Dr. Georg Anschütz’e, Cevdet Nasuhi ve pedagog Ali Haydar yardımcılık ve çevirmenlik yapmışlardır. Cevdet Nasuhi fizyolojik psikoloji dersleri verirken, Ali Haydar da pedagoji dersleri vermiştir. Ancak Anschütz yaşadığı sorunlar

c 1912 yılında başlayan Balkan Savaşı Osmanlıyı her yönden zor durumda bırakmıştır. 1912’nin Ekim’inde seferberlik ilan edilmiş, bu tarihte Darülfünun Tıp Fakültesi’ndeki derslere de ara verilmiştir. Hocalar ve son sınıftaki hekim adayları askeri birliklere atanarak Tıbbiye binası hastaneye çevrilmiştir. Gemilerle getirilen yaralılar burada tedaviye alınmıştır. Klinik yatakları yetersiz kalınca derslikler, koğuşlar, hatta koridorlar bile hastane görevi görmüştür. Tıbbiye yaklaşık altı ay boyunca kapatıldı öğrenciler yaralılara yardımcı olmaya çalışıyordu.⁴⁹

nedeniyle Darülfünunu'ndan ayrılmıştır. Bu arada Cevdet Nasuhi Darülfünunun yönetimi tarafından 1918'de Münih'te Felsefe Fakültesi'ne psikoloji eğitimi (doktora) yapmak üzere gönderilmiştir. Ancak mütareke yıllarının en sıkıntılı zamanlarına denk gelen Münih günleri ve eğitimi onu zorlamış ve 1921'de doktora eğitimini tamamlamadan yurda dönmüştür. Döndükten sonra kısa bir süre serbest hekimlik yapmış ardından radikal bir karar alarak hekimliği bırakmış ve İstanbul'dan ayrılmıştır. Dr. Cevdet Nasuhi bu önemli kararın ardından, eşinin memleketi olan Çanakkale'nin Ezine ilçesi yakınlarındaki bir çiftlikte ziraatla uğraşmaya başlamıştır. Ancak 1927'de Çanakkale'den Ankara'ya gelerek Gazi Terbiye Enstitüsü'nde Orta Muallim Mektebi'ne eğitici olarak atanmış ve bu okulda da psikoloji dersleri vermiştir. Aynı zamanda 17 yıl süre ile sürdüreceği Ziraat Bankasının meclis azalığına da seçilmiştir. 1929-1930 arasında idare meclis başkanlığı görevini de yürütmek durumunda kalınca psikoloji dersi eğiticiliğini bırakmak zorunda kalmıştır.⁴²⁻⁴⁶

Kooperatifçilik Yılları

Cevdet Nasuhi Savran kooperatifçiliğin Türkiye'nin refah ve iktisadi kalkınmasında çok önemli bir etkisi olacağına inanmaktaydı. 1928'de Balkan Ülkeleri başta olmak üzere Almanya ve Fransa'ya kooperatifçilik hakkında geziler yapmıştır. Bu geziler Savran'ın yeni fikirler edinmesine katkı sağlamış ve 1470 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu'nun hazırlanmasında görev almıştır. Cevdet Nasuhi Tarım Kredi Kooperatifleri'nin köylünün bütün mali işlemlerini görececek birer köy bankası haline getirilmesi fikrini savunmuştur. 17 Şubat 1936 ile 27 Mart 1937 arasında Türk Kooperatifçilik Kurumu yönetim kurulu üyesi ve başkanı olarak da çalışmıştır. 1926-1933 arasında Ziraat Bankası'nın açtığı bankacılık kurslarında kooperatifçilik dersleri, 1942-1944 arasında açılan Kooperatif Memurları Yetiştirme kurslarında da iktisat dersleri vermiştir. Cevdet Nasuhi Savran, kooperatifçilik tarihinde hem çalışmaları hem de eserleriyle katkıda bulunmuştur.^{42-46,50-52}

Resim 6. Karınca Dergisi

Yayımları

Üç kitap ve çeşitli dergilerde yayınlanmış makaleleri bulunmaktadır. Yayıncılık adına en önemli çalışması kuruculuğunu üstlendiği ve isim babası olduğu Karınca dergisidir (*Resim 6*). Dilde sadeleşmeye önem vermiş ve yazılarının çoğunu öz Türkçe kelime ve deyimlerle yazmıştır. Türk Dil Kurumu'nun İktisat Cemiyeti ile birlikte "Türk İktisat Terimleri" üzerinde oluşturulan komisyonlarda görev almıştır. Ayrıca, ekonomik terimleri Türkçeleştirme konusunda çaba göstermiştir.

Kitapları

1929'da cumhuriyetin ilk yıllarında yurdun kalkınması kapsamında ele alınan kooperatif çalışmaları alanındaki ilk ciddi kitap olarak tanımlanan ilk kitabı "Kooperatif Yetirenler ve Bitirenler Davası'dır". İkinci kitabı 1931'de yayınlanmıştır. "Bir Rapor Üç Konferans" isimli bu kitap Savran'ın vermiş olduğu konferanslar ve hazırlamış olduğu raporları içermektedir. 1935'de kooperatifçilik, sosyalistlik ve devletçilik konularını içeren "Kooperatifçilik" adlı üçüncü kitabını

yazmıştır.⁵³⁻⁵⁵ Ölümünden önce kooperatifçilik alanı ile ilgili “Pratik Kooperatifçilik” adı ile yeni bir kitap hazırlamaktaydı. Ayrıca psikoloji ile ilgili birisi kuramsal bir diğeri uygulamalı iki kitap yazmış olmasına rağmen bu kitapları basılmadan yaşamını yitirmiştir.^{45,46}

Makaleler

Tıp ile ilgili makaleleri 1921’de eski harfli Türkçe harflerle kaleme aldığı “İçtimai Hayatımızda Cünun” (Buhraniyat Hakkında) başlıklı makalesi ile yeni harflerle yazılan “Tababet-i Akliyyede Seroloji I-II” ve “Cümle-i Asabiyye Frengisinde Yeni Teamüller” başlıklı makaleleridir. Cevdet Nasuhi Tıp alanından uzaklaşıp kooperatifçiliğe geçişle birlikte Ankara’da kooperatifçiler için hazırlanan aylık bir dergi çıkarma fikrini hayata geçirmiş ve isim babası olduğu Karınca dergisini çıkarmaya başlamıştır. Bu ve diğ. dergilerde çeşitli makaleleri yayınlanmıştır (Tablo 1).

Tablo1. Cevdet Nasuhi Savran’ın Bilimsel Makaleleri

Eski Harfli Türkçe
İçtimai Hayatımızda Cünun (Buhraniyat Hakkında), Tedrisat Mecmuası, Şubat -Mart 1921 (15 Nisan 1328)
İstanbul Seririyatı
Tababet-i Akliyyede Seroloji I, (13), 11. 1921, 338-342.
Tababet-i Akliyyede Seroloji II, (9), 07. 1921, 197-203
Cümle-i Asabiyye Frengisinde Yeni Teamüller, İstanbul, (11), 09. 1921, 262-266.
Diğ. Dergiler
Kooperatifin İlmihali Türk Kooperatifçisi, İzmir, (13), 01.03.1931, 34-39.
Kredi Kooperatifleri Ekonomi ve Finans, İstanbul, (5), 00.05.1931, 83-85.
İç Ödünçlenme Hakkında Taşpınar, Afyon, (7), 00.05.1933, 160-164.
Halkevinin Çatısı Altında, Ülkü, Ankara, (2), 00.03.1933, 194-197.
Kamanlığa Şavas, Çığır, Ankara, (31), 00.10.1935, 5. 100 300
Ziraî Kooperatifçiliğimiz, 1931 Birinci Ziraat Kongresi İhtisas Raporları, Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti Yayınları, İstanbul, s. 1930-1951.
Karınca Kooperatif Postası
Kooperatif nedir? Ankara, Yıl: 1 Sayı: 1. Haziran/1934.
Kooperatif ahlakı, Ankara, Yıl: 1 Sayı: 2. Temmuz/1934.
Mersin kooperatifçileri arasında, Ankara, Yıl: 1 Sayı: 2. Temmuz/1934.
Köylünün diliyle konuşmak, Ankara, Yıl: 1 Sayı: 3. Ağustos/1934.
Dört Kooperatifi ziyaret, Ankara, Yıl: 1 Sayı: 4. Eylül/1934.
Köyde Okuma – Yazma, Ankara, Yıl: 1 Sayı: 4.Ekim/1934: 1-2.
Onuncu yıldan öğrendiklerimiz, Ankara, Yıl: 1 Sayı: 6, Kasım/1934.
Kooperatif bekleyen köyler, Ankara, Yıl: 1 Sayı: 7, Aralık/1934.
Kooperatifçilikte genel durumumuz, Ankara, Yıl: 1 Sayı: 8, Ocak/1935.
Kooperatif alış verişçiyi de yetişkinleştirir, Ankara, Yıl: 1 Sayı: 9, Şubat/1935.
Köylünün evi, Ankara, Yıl: 1 Sayı: 10, Mart/1935.
Kooperatifte geri verme, Ankara, Yıl: 1 Sayı:11-12, Nisan-Mayıs1935.
Yurdun bucaklarından Katrancı köyü, Ankara, Yıl: 2, Sayı: 13-17, Haziran-Ekim/1935.
Kooperatif anlayışımız, Ankara, Yıl: 9 Sayı:77-78, Mayıs-Haziran/1943.
Hak istemeyi bilen vatandaş, Ankara, Yıl: 9 Sayı:82-83, Ekim-Kasım/1943.
Tarım kredi kooperatiflerinden köy bankasına doğru, Ankara, Yıl: 10, Sayı:85-86, Ocak-Şubat/1944.
Kooperatif ortağının alakası kooperatifin muvaffakiyetinde temel taşlar, Ankara, Yıl: 10, Sayı:87, Mart/1944.
Psikolojik münasebetleri bakımından itiyat ve tasarruf, Karınca Kooperatif Postası, Ankara, Yıl: 45, Sayı:498, Haziran/1978 (ölümünden sonra tekrar yayınlanmış)

Cevdet Nasuhi Savran çok yönlü bir insan olduğu bilinmektedir. Örneğin tıp öğrenimi yapmak için Muğla'dan İsviçre'ye gittiği sırada nişanlı olan Cevdet Nasuhi, bu ayrılık sürecinde nişanlısını düşünerek Muğla Türküsü'nü kaleme almıştır. Böylelikle daha sonra derleme ve bestesi yapılan ve günümüzde "Muğla Zeybeği" olarak bilinen türkünün ortaya çıkmasını sağlayarak sanata da katkı vermiştir. Örgütlülüğe inancı gereği çeşitli sivil toplum örgütlerinde çalışmalar da yürütmüştür. Türk Kooperatifçilik Cemiyeti, Türk İktisat Cemiyeti, Türk Dil Kurumu üyelikleri vardır. Son zamanında Türk Dil Kurumu'nun Türk İktisat Terimleri üzerine oluşturduğu komisyonda çalışmaktaydı.

Tıp alanında kısa süreli hizmet vermiş olsa da ülkenin yeniden yapılanması gibi çok önemli bir süreçte ilkleri başarmış, basımını yapamadığı ancak tamamladığı psikoloji kitaplarının verdiği ipuçlarından anlaşılacağı gibi hekimlik sorumluluğunu da hiç bir zaman bırakmamış örnek insanlardan biri olan Cevdet Nasuhi Savran 12 Haziran 1944'de vefat etmiştir.

HÜSEYİN AVNİ ERCAN (TOPALOĞLU) (Resim 7)

Muğlalı Topaloğulları'ndan Rüştüye Muallimi Ahmet Hulusi Efendi'nin oğludur. İlk ve orta öğrenimini 28 Ekim 1904'de Muğla'da tamamlamıştır. 10 Temmuz 1907'de İzmir Sultaniyesi'nden mezun olmuştur. Selanik Halkalı Ziraat Yüksek Mektebi'ne kaydolmuştur. Ancak bu okuldan ayrılarak İstanbul Darülfünun Tıp Fakültesi'ne kayıt olmuştur. İyi derecede Fransızca bilen Hüseyin Avni, 13 Ağustos 1913'de tıp fakültesinden mezun olmuştur. 23 Ağustos 1913'de memleketi olan Muğla'da Belediye tabipliğine atanmıştır.⁵⁶ Bir yıl sonra I. Dünya Savaşı nedeniyle (24 Ağustos 1914) Yedek Tabip Yüzbaşı olarak silah altına alınmıştır. 20 Kasım 1914'te terhis olan Hüseyin Avni tekrar memleketinde belediye tabipliği görevine dönmüştür. 24 Aralık 1916'da tekrar askere alınmış, 12. ve 21. Kolordu'da ve Menteşe Sahil Alayı 3. Tabur doktorluğu yapmıştır.⁵⁷ 25 Şubat 1919'deki terhisinden sonra aynı görevine dönmüştür. Hüseyin Avni Askerlik görevi dışında Muğla Kuvva-i Milliyesi'nin Mustafa Kemalci

Resim 7. Dr. Hüseyin Avni Ercan

kurucuları arasındadır. Bu mücadelede aktif rol almış ve çok önemli görevler üstlenmiştir. 12 Mayıs 1919'da Muğla Gureba Hastanesi Başhekimisi olmuştur. 28 Nisan 1923'de vekâleten atandığı Muğla Sağlık Müdürlüğü'ne 12 Mayıs 1923'de asaleten getirilmiştir. 1923'de Halk Fırkası'nın kurucuları arasında bulunmuş ve böylece siyasi yaşamı resmi olarak başlamıştır. Bir süre sonra siyaset tıp hekimliği görevinin önüne geçmiş ve 15 Ekim 1928'de Muğla Belediye Başkan adayı olarak seçimlere katılmak görevinden için ayrılmıştır⁵⁸. Muğla Belediye Başkanlığı'nı yürüten Hüseyin Avni TBMM'nin 4. dönem seçimlerinde CHP adayı olarak meclise girerek Meclis Sağlık ve Sosyal Yardım Komisyonunda çalışmıştır. 5. ve 6. dönemlerde de Muğla milletvekili olarak seçilen Hüseyin Avni 27 Ekim 1939'deki ölümüne kadar bu görevi yürütmüştür.⁵⁹⁻⁶⁰

SONUÇ

Sonuç olarak; tıp eğitimi almalarına rağmen farklı alanlarda bilim ve topluma katkı sağlamış bu üç hekim, yaşamları ve ürettikleri ile toplumda örnek ve öncü olmuşlardır. Hekim olmanın dışında çok yönlü bilgi, beceri ve tutuma sahip hekimlerin mücadelecisi, çalışkan ve üretken özelliklerinin genç hekimler ile hekimlik mesleğinin aday öğrenciler için örnek oluşturacağı inancındayız.

TEŞEKKÜR: Çalışmamız için değerli katkıları için; Muğla Belediye Başkanı Dr. Osman GÜRÜN'e, Muğla Belediyesi Basın Halkla İlişkiler Biriminden Ömür Dünya ÇAKMAKLI'ya, Muğla Tabip Odası ofis çalışanlarına, Osmanlıca okumalar konusunda Kocaeli Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. M. Esat HARMANCI ve Muğla SK. Üniversitesi Arş. Gör. Fahri KAPLAN'a, Muğla Üniversitesi Kütüphane Daire Başkanlığından kütüphane çalışanı Zübeyde ÇÖLDEN ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığından kütüphane çalışanı Selçuk AYDIN'a ve resmi yazışmalarla çalışmamız için arşiv dokümanlarını paylaşan ilgili kamu kurumlarının yönetici ve çalışanlarına teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

1. Başbakanlık Osmanlı Arşivi: Fon Kodu: DH.SAİD., 29/Z /1285 (Hicrî) Dosya No:71 Gömlek No:277
2. Sağlık Bakanlığı Personel Genel Müdürlüğü 14. 3. 2012 tarih B.10. O.PER.0.11.00.09/911.05 sayılı ilgili yazısı
3. Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı emeklilik Hizmetleri genel Müdürlüğü 16. 3. 2012 tarih, B.13. 2.SGK.0.10.02 03 94 681.010
4. Başbakanlık Osmanlı Arşivi: Fon Kodu DH.MKT., 29/Ca/1319 (Hicrî) Dosya No:2531 Gömlek No:58
5. Başbakanlık Osmanlı Arşivi: Fon Kodu DH.MKT., 07/Ca/1319 (Hicrî) Dosya No:2525 Gömlek No:2
6. Başbakanlık Osmanlı Arşivi: Fon Kodu MF.MKT., 15/S/1325 (Hicrî) Dosya No:1017 Gömlek No:50
7. Başbakanlık Osmanlı Arşivi: Fon Kodu DH.İD., 10/Za/1329 (Hicrî) Dosya No:48/-2 Gömlek No:12
8. Başbakanlık Osmanlı Arşivi: Fon Kodu İ..DUİT., 19/S /1339 (Hicrî) Dosya No:60 Gömlek No:78
9. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Fon Kodu: 30.11.1.0, 20 /5/ 1924 Sayı: 6/2044 Dosya: Yer No: 5.14.12.
10. Zuhale E, Bediüzzaman ve Yeşilay, Tefekkür Dergisi 2009, 23.
11. Boyacıoğlu R, Harf Devrimi ve Sağladığı Kolaylıklar, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi. 2001, 50,12.
12. Akçay Y, Osmanlı Dönemi Alfabe Tartışmaları Bağlamında Dr. İsmail Hakkı Bey Ve İslah-ı Huruf Cemiyeti, Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi, Erzurum 25-27 Nisan 2007.
13. Başbakanlık Osmanlı Arşivi: Fon Kodu: ZB. 09/Ke/1324. Dosya No:329 Gömlek No:31
14. Başbakanlık Osmanlı Arşivi: Fon Kodu: DH. MKT, 22/Za/1326 (Hicrî) Dosya No:2685 Gömlek No:23
15. Milaslı İH, Hakikat-i İslam, İstanbul Hilâl Matbaası, 1924, 221 sayfa.
16. Milaslı İH, Kur'an Tercüme Edilebilir mi ve Yeni Vadide Fatıha Tercüme ve Tefsiri, İstanbul Hukuk Matbaası, 1917, 15 sayfa.
17. Milaslı İH, Kur'an-ın Mucizeleri ve Müteşabih Ayetlerin Tefsirleri, İstanbul Türkiye Matbaası, 1935,
18. Milaslı İH, Hakikat-i İslam: Anglikan Kilisesinin Sualleri Münasebetiyle Yazılmıştır, İstanbul, Hilal Matbaası 1924, 221+3 sayfa
19. Milaslı İH, Din-i İslam ve Ulûm ve Fünûn, 1327, Dersaadet: Numune-i Tibaat, 334 s
20. Milaslı İH, Kur'an-ı Kerim Tercüme Olunabilir Mi? Sebülürreşad, İstanbul, (390), 00.02.1919, 447-449.
21. Milaslı İH, Verilen Sözü Tutmak, Sıdk-u Ahd, Sıdk-u Va`d Sebülürreşad, İstanbul, (421-422), 00.06.1919, 40-43.
22. Milaslı İH, İntihar: İlm-i Ahlak ve Din Nazarında -1- Sebülürreşad, İstanbul, (585), 00.01.1924, 199-201.
23. Milaslı İH, İsmail Hakkı (Milaslı). İntihâr: İlm-i Ahlak ve Din Nazarında -2- Sebülürreşad, İstanbul, (586), 00.01.1924, 210-212.
24. Milaslı İH, Ahlak Bahsi: B.M.M.de Fuşun Men`i Hk. Sebülürreşad, İstanbul, (583), 00.01.1924, 163-166.
25. Milaslı İH, Milliyet ve Terbiye Türk Yurdu, Ankara, 00.00.1918, 4061-4069. 320- 300
26. Milaslı İH, Ahlak Vazifeleri I Kutlu Bilgi, Ankara, (4), 01.11.1944, 101-103.
27. Milaslı İH, Ahlâk Vazifeleri II Kutlu Bilgi, Ankara, (5), 01.12.1944, 133-136.
28. Milaslı İH, Ahlâk Vazifeleri III Kutlu Bilgi, Ankara, (6), 01.01.1945, 167-170.
29. Milaslı İH, Ahlak Vazifeleri IV Kutlu Bilgi, Ankara, (6), 01.03.1945, 198-201.
30. Milaslı İH, Ahlak Vazifeleri V Kutlu Bilgi, Ankara, (8), 01.04.1945, 231-234.
31. Muçhan M, İzmirli İsmail Hakkı'nın «el-Cevabü`s-Sedid fi Beyanı Dini` t-Tevhid» adlı eserinin, Abdulaziz Çavuş'in «Anglikan Kilisesine Cevap» ve Milaslı İsmail Hakkı'nın «Hakikat-ı İslam» adlı eseriyle karşılaştırmalı tahlili. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
32. Milaslı İH, İslam Dininde Etlarin Tezkiresi, İstanbul Ahmet Sait Matbaası, 1931, 31 sayfa
33. Milaslı İH, Frengi İleti Hakkında Elzem Olan Malûmât /İstanbul: Asır Matbaası, 1317 [1901].
34. Başbakanlık Osmanlı Arşivi: Fon Kodu: DH. MKT 10 Tarih: 18/Z /1316 (Hicrî) Dosya No:2194 Gömlek No:87.

35. Milaslı İH, İçki Belası ve Kurtulmanın Çareleri Sebülürreşad, İstanbul, (352), 00.01.1916, 106-107.
36. Milaslı İH, İçkilerin Amerika'da Resmi Memnuiyeti Acaba Hangisi Asrılık? Sebülürreşad, İstanbul, (410-411), 00.05.1919, 191-193.
37. Milaslı İH, İçkilerin Men'ine Çalışmak Lüzumu Sebülürreşad, İstanbul, (412-413), 00.05.1919, 205-208.
38. Milaslı İH, İçki Belası Ve Kurtulmanın Çareleri / İstanbul: Hilal Matbaası, 1333/1917
39. Milaslı İH, Milletimiz İçin Müthiş Tehlike Sıhatsızlıktır. Teşkilat-ı Sıhhiyemiz Nasıl Olmalıdır? Sebülürreşad, İstanbul, (437-438), 00.08.1919, 167-171.
40. Milaslı İH, Memleketimizde Tifüse Karşı İlk Fenni Savaş Kutlu Bilgi, Ankara, (9), 01.05.1945, 273-275.
41. Milaslı İH, Malarya Yani Sıtma Hakkında Kimler Neler Bilmeli? İstanbul: Hilal Matbaası, 1341r./1925.
42. Saka, Remzi. Dr. Cevdet Nasuhi Savran Karınca, Ankara, (338), 00.02.1965, 3-5.
43. Saka, Remzi. Dr. Cevdet Nasuhi Savran Karınca, Ankara, (337), 00.01.1965, 4-6.
44. Saka, Remzi. Dr. Cevdet Nasuhi Savran Karınca, Ankara, (339), 00.03.1965, 17-19.
45. İvgin, Hayrettin. Ölümünün 40. Yıldönümünü Bitirirken Dr. Cevdet Nasuhi Savran Karınca, Ankara, (578), 00.02.1985, 26-28.
46. Saka, Remzi. Dr. Cevdet Nusuhi Savran <1888-1944> Karınca, Ankara, (333~336), 00.09.1964 ~ 00.12.1964
47. Türk Tarih Kurumu: Türk Yurtları Üye Kayıt Defteri, Y 654İsviçre'de, Cenevre Şehrine Yakın Pelilans Köyünde, Pansiyon Rasin'de Kurulan İkinci Yurtçular Derneği Müzakere ve Mukarreratı, İstanbul: Yeni Turan Matbaası,. (1913), p. 69
48. Jön Türk Hareketleri; Lozan Ve Neuchatel Türk Yurdu -1912, Neuchatel, Lozan http://www.tbmm.gov.tr/kutuphane/siyasi_partiler.html (Son erişim tarihi: Mart 2012).
49. Altıntaş A., Türk Tıp Eğitiminin Önemli Adımları, içinde "Savaşta İşgalde Tıbbiye", İyi İşler Matbaacılık, 2006; 248.
50. Ete, Muhlis. Dr. Cevdet Savran ve Kooperatifçiliği Karınca Kooperatif Postası, Ankara, (91), 00.07.1944, 2-3.
51. Kocabaş ÖY., Türkiye'de Kooperatifçilik Hareketinin Düşünsel Boyutu, 20. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongre Kitabı, 06 - 07 Ekim 2011 / Ankara 163-209.
52. Kocabaş ÖY, Türkiye'de Tarımsal Kooperatifçilik Düşüncesinin Gelişimi, Libra Yayınevi, 2010.İstanbul.
53. Savran CN, Kooperatif Yetirenler ve Bitirenler Davası, Cumhuriyet Matbaası, 1929. İstanbul.
54. Savran CN, Bir Rapor ve Üç Konferans, Ahmet İhsan Matbaası, 1931, İstanbul.
55. Savran CN, Kooperatifçilik Kollektifçilik ve Devletçilik Üzerine IX Yazı, Ulus Matbaası, 1935, Ankara.
56. Çoker F, Türk Parlemonta Tarihi TBMM. IV. Dönem 1931-1932 TBMM Vakfı Yayınları No: 12
57. Başbakanlık Osmanlı Arşivi: Fon Kodu: DH.UMVM, 22/Ra/1336 (Hicrî) Dosya No:79 Gömlek No:50
58. Başbakanlık Osmanlı Arşivi: Fon Kodu: DH.UMVM 10/R /1336 (Hicrî) Dosya No:90 Gömlek No:91
59. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Fon Kodu: 30..11.1.0 Yer No: 43.30..20. 30/9/1928 Sayı: 2230 Dosya:
60. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Fon Kodu: 30.10.0.0 Yer No: 75.498. 30/3/1939 Sayı: Dosya: 78268.1.